

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องความพร้อม และศักยภาพของหมู่บ้านแม่กำปองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ ได้มีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ สังเกต และจากเอกสาร ดังมีการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

ในการสรุปผลการศึกษานี้ ผู้ศึกษาขอเสนอผลสรุปศักยภาพของหมู่บ้านแม่กำปองในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศออกเป็น 3 ตอน คือ ความพร้อมและศักยภาพของหมู่บ้านแม่กำปองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านบริบทนิเวศ และกายภาพของชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน และด้านบุคลากรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.1.1 ความพร้อมและศักยภาพด้านบริบทนิเวศ และกายภาพของชุมชน

เนื่องจากหมู่บ้านแม่กำปองมีความพร้อมด้านระบบนิเวศของหมู่บ้านซึ่งเป็นชุมชนของคนพื้นเมือง มีอาณาบริเวณกว้างขวางในพื้นที่ภูเขาสูงที่สุด ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่ยอดเขาที่มีความสูง ประมาณ 1,800 เมตร ลงมาถึงประมาณ 700 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล มีภูมิอากาศที่หลากหลายตามระดับความสูง บรรยากาศสดชื่นเย็นสบายตลอดปี พื้นที่ส่วนมากยังเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์งดงาม มีความหลากหลายทางธรรมชาติทั้งพันธุ์สัตว์ที่เป็นสัตว์ท้องถิ่น และสัตว์ที่อพยพมาตามฤดูกาล มีพรรณพืชที่หลากหลายทั้งพืชพรรณไม้ที่ผสมผสานของป่าไม้เบญจพรรณ และพรรณไม้ที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่สูงลดระดับลงมาถึงระดับความสูงปานกลาง ซึ่งลักษณะทั่วไปเป็นป่าไม้ โขดหิน ขุนเขา หุบเขา น้ำตก ธารน้ำขนาดเล็ก และสัตว์ป่าในชุมชนมีมากมายหลายชนิด เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ บ้านเรือนของชาวบ้านส่วนมากทำด้วยไม้ขนาดเล็กมีลักษณะบ้านเหมือนกับชาวเหนือทั่วไป ปลูกอยู่ในพื้นที่แคบ ๆ และชันเรียงรายไปตามเส้นทางน้ำและถนนของหมู่บ้านที่มีพื้นที่ไต่ระดับสูงต่ำตามลักษณะของภูมิประเทศ ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็น ทัศนียภาพของชุมชนแม่กำปองในหลายมุมมอง ทั้งมุมก้มที่จะทำให้มองเห็นบ้านเรือนตั้งอยู่เป็นกลุ่มก้อนทั้งชุมชนได้อย่างชัดเจนพร้อม ๆ กันนั้นนักท่องเที่ยวก็จะมองเห็น ทัศนียภาพของพื้นที่เบื้องล่างที่เป็นชุมชนเมืองในอำเภอดอยสะเก็ด เมืองเชียงใหม่ และยอดเขา

ต่าง ๆ ที่รายล้อมจังหวัดเชียงใหม่ที่ไกลออกไปได้ ส่วนทัศนียภาพในมุมมองนี้นักท่องเที่ยวจะสามารถมองเห็นทัศนียภาพบ้านเรือนของชาวบ้านตั้งอยู่อย่างโดดเด่นอยู่บนเนินเล็ก ๆ ในหุบเขาที่ห้อมล้อมด้วยป่าไม้ ยอดดอย ที่มักถูกปกคลุมด้วยหมอกบาง ๆ ยามเช้า หรืออาจมองเห็นเป็นเมฆเหนือยอดดอย และท้องฟ้าในยามบ่าย ในหมู่บ้านมีการปลูกดอกไม้ และพรรณไม้ที่มีสีสันหลากหลายสวยงามริมถนนกระจายเป็นหย่อม ๆ ตลอดเส้นทางเข้าหมู่บ้าน จุดเด่นที่พบอีกประการหนึ่งคือ บรรยากาศสิ่งแวดล้อมที่สวยงามในระหว่างการเดินทาง ทำให้การเดินทางมาหมู่บ้านนี้มีความเพลิดเพลิน สะดวกปลอดภัย การเข้าถึงหมู่บ้านแม่กำปองสามารถเดินทางไปได้โดยใช้ 2 เส้นทางหลักคือ เส้นทางเชียงใหม่ - ดอยสะเก็ด และอีกเส้นทางหนึ่งคือ เชียงใหม่ - สันกำแพง ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถใช้ทั้งสองเส้นทางนี้เดินทางไปได้สะดวกในทุกฤดูกาล อีกทั้งสามารถเดินทางต่อจากหมู่บ้านนี้ต่อไปเพียงประมาณ 5 กิโลเมตรก็จะเข้าเขตพื้นที่อำเภอปานในจังหวัดลำปางได้อีกด้วย

ชาวบ้านในหมู่บ้านแม่กำปองสามารถปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้น้ำเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการดำรงชีพ เช่น ใช้ในการบริโภค ในการเกษตร ในการนำพลังงานมาใช้ในการปั่นกระแสไฟฟ้า ชาวบ้านใช้พื้นที่ราบแคบ ๆ บริเวณโคกหิน และพื้นที่ที่ไม่เหมาะแก่การเกษตรเพื่อปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ส่วนพื้นที่ลาดชันก็สามารถปลูกสวนเมี่ยง กาแฟ และพืชผักเพื่อเป็นรายได้ และเป็นอาหารบริโภค โดยพื้นที่เกษตรเหล่านี้พึ่งพิงน้ำธรรมชาติ และสารอาหารที่มาจากการผุสลายของต้นไม้ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ชาวบ้านหาอาหารที่เป็นพรรณพืชป่าที่หลากหลายจับสัตว์ป่าขนาดเล็ก และแมลงนานาชนิดมาบริโภคตามฤดูกาล ซึ่งส่วนมากเป็นการนำมาบริโภคในชุมชน ตลอดจนการนำน้ำผึ้งป่าตามฤดูกาลมาขายเพื่อเป็นรายได้ การบริโภคของป่าที่หลากหลายทดแทนกัน และผลัดเปลี่ยนไปตามฤดูกาล ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ถูกทำลายไปมาก และมีเวลาผลิตทดแทนขึ้นมาใหม่

ถึงแม้หมู่บ้านแม่กำปองจะมีธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่น่าสนใจเหมาะสำหรับการมาท่องเที่ยว แต่เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีพื้นที่หมู่บ้านขนาดเล็ก มีพื้นที่การสัญจร และคมนาคมที่แคบ ประกอบกับเพิ่งเริ่มเปิดต้อนรับการท่องเที่ยวมาเป็นเวลาเพียง 2 ปี ชุมชนจึงกำหนดหลักการในการรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้าพักในหมู่บ้านได้ไม่เกิน 60 คน ต่อวัน และสำหรับผู้มาท่องเที่ยวไป - กลับได้ไม่เกิน 200 คนต่อวัน เพื่อให้พอเหมาะกับการบริการที่มีคุณภาพ และพอเหมาะกับการที่นักท่องเที่ยว และบริเวณพื้นที่จ่อครกที่จำกัดในปัจจุบัน ชุมชนยังไม่มีการศึกษาระดับลึกเพื่อระบุให้ชัดเจนถึงสถานที่เปราะบางของพรรณพืช และพันธุ์สัตว์แต่ละชนิด และฤดูกาลที่ควรจำกัดการเข้าไปรบกวนสัตว์ป่า และพืชพรรณเหล่านั้น

การที่ชุมชนมีความพร้อมในด้านบริบทนิเวศ และกายภาพ ที่มีความสมดุล สวยงาม สามารถเข้าไปท่องเที่ยวได้สะดวกปลอดภัย เป็นจุดสนใจที่สำคัญแก่นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทัวไป อีกทั้งการที่ชุมชนกำหนด ความสามารถการรองรับนักท่องเที่ยววันละ 200 คน และสามารถรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านได้วันละ 60 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่พอเหมาะแก่การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนนั้นจึงเป็น ศักยภาพที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง

5.1.2 ความพร้อม และศักยภาพด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

ชุมชนนี้เป็นชุมชนของคนเมืองเหนือที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน การดำรงชีวิตของชาวบ้านได้สะท้อนให้เห็นถึงศิลปกรรมของของชุมชน ประเพณีและความเชื่อ ของชาวบ้านที่ประกอบไปด้วย ประเพณีประจำปี ความเชื่อ และพิธีกรรมพื้นถิ่น ความเชื่อเรื่องซิด และโชคกลาง ชาวบ้านทั่วไปมีอรัยาศัยที่เป็นมิตร และอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน อาศัยใน บ้านเรือนไม้อยู่กันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และยังชีพด้วยการปลูกชาเมี่ยงในป่าชุมชน และผลิตเมี่ยง ในขณะปลูกเมี่ยง ชาวบ้านก็จะปลูกผลไม้แซมกระจายทั่วไปในป่าเมี่ยง และป่าชุมชน ชาวบ้านใช้ ภูมิปัญญาพื้นถิ่นในการทนุบำรุง ปกป้อง รักษาป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้สมบูรณ์ สวยงาม รวมไปถึง ภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องมืออุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก วิถี ชีวิต และศิลปวัฒนธรรมของหมู่บ้านนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว

การที่ชาวบ้านแม่กำปองยังมีการประกอบอาชีพปลูกชาเมี่ยง และผลิตเมี่ยงที่เป็น อาชีพเก่าแก่ที่สืบทอดมานาน นั้นเรื่องที่น่าทึ่งได้ยากมากในปัจจุบัน อีกทั้งชาวบ้านมีอรัยาศัยไมตรี ที่อ่อนน้อมถ่อมตน รวมไปถึงการที่ชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดูแลรักษาป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้สมบูรณ์ สวยงามก็ยิ่งทำให้เกิดความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้นแก่นัก ท่องเที่ยวทั่วไป สิ่งเหล่านี้เป็นความพร้อมด้านศิลปวัฒนธรรมอันเป็นศักยภาพประการหนึ่งของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่นักท่องเที่ยวอยากมาท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้

5.1.3 ความพร้อม และศักยภาพด้านบุคลากรในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ในด้านความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น พบว่าหมู่บ้านได้เปิดให้มีการรับบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นทางการ เมื่อประมาณสองปีที่ผ่านมานี้ มีนักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และมีจำนวนมากขึ้นทุกขณะ จนกระทั่งชาวบ้านต้องมีการตั้ง คณะกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจำนวน 7 คนเพื่อจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คณะกรรมการ กลุ่มนี้เพิ่งเริ่มดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเพียง 2 ปี ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ

ท่องเที่ยวยังได้มีการส่งเสริมกลุ่มกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เช่น การเที่ยวชมธรรมชาติในป่าชุมชน และบริเวณนาสนใจในชุมชน การชมการประกอบอาชีพชาวบ้าน ชมการแสดงและการละเล่น การจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์ และการให้บริการนวดแผนไทย สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดรายได้เสริมเป็นอย่างดีแล้วยังมีการนำรายได้ส่วนหนึ่งมาใช้พัฒนาทั่วไป และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้อย่างจริงจัง ผู้นำชุมชน และ ชาวบ้านยังมีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมซึ่งเห็นได้จาก วิถีชีวิตของ ชุมชนในการอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่ชาวบ้านร่วมใจกันรักษา และอนุรักษ์ให้เป็น ต้นทุนทางสังคมที่มีคุณค่ายิ่ง เช่น กำหนดแบ่งพื้นที่ให้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ป่าใช้สอย พื้นที่ป่าอนุรักษ์ การดูแลพื้นที่ และสัตว์ป่า การตรวจดูแลป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ การปลูกต้นไม้ยืนต้นในป่าอนุรักษ์ทุกปี การปล่อยให้ต้นไม้ขึ้นในป่าเมือง การอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ การตัดไม้เพื่อนำมาทำเชื้อเพลิง การตั้งกฎระเบียบในการใช้ไม้ และการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติของชาวบ้าน อีกทั้งชุมชนได้มีการจัดการสิ่งปฏิกูล และขยะในชุมชนโดยเห็นได้จากการวางถังขยะเป็นระยะ ๆ ซึ่งทำจากไม้ไผ่มีลักษณะเป็นกรวยมีด้ามยาว และใช้ด้ามเป็นขาปักลงบนพื้นเพื่อไม่ให้สัตว์มา คู้ยเขี่ย ทุกหมู่บ้านมีเตาเผาขยะ ชุมชนยังมีกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา และอุดมการณ์เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อุดมการณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ไปสู่คนรุ่นใหม่ และเยาวชน โดยการอบรม จัดแลกเปลี่ยนความรู้ และทัศนศึกษาอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงการจัดการสอนสิ่งเหล่านี้ให้แก่เยาวชนในโรงเรียนของชุมชน และการให้เด็กเหล่านี้ได้ร่วมในการจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน การจัดประสบการณ์เหล่านี้ให้แก่คนรุ่นใหม่ ทำให้ เยาวชนได้เกิดมีการพัฒนาความคิด จิตสำนึก และความซาบซึ้งในความสำคัญของวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน ชาวบ้าน และผู้นำ ชุมชนยังได้มีการนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยการฟื้นฟู การแต่งกาย พิธีกรรมการละเล่น การประกอบอาชีพดั้งเดิม ซึ่งเป็นศักยภาพที่สำคัญเช่นเดียวกับการรักษา ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เนื่องจากวิถีชีวิตก็เปรียบเสมือนสินค้าหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกส่วนหนึ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการมาสัมผัส และเรียนรู้ ความพร้อมด้านบุคลากรอีกประการหนึ่งที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากคือ การให้โอกาสชาวบ้านในการร่วมจัดการบริหารกิจการท่องเที่ยวในชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการทำโดยประชาชนเพื่อประชาชน ซึ่งจะนำมาซึ่งศักยภาพความสำเร็จในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพราะทุกอย่างมาจากความต้องการของชุมชนเองจึงมีความร่วมมือ ร่วมใจอย่างเต็มเปี่ยมในการทำงานซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของการจัดการ หมู่บ้านนี้ยังมีทักษะ และความชำนาญในการจัดการบริหาร

การท่องเที่ยวในชุมชน โดยมีการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างต่อเนื่อง พบว่า ชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านในระยะสั้นจึงทำให้ชาวบ้านสามารถจัดทำแผนดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสมที่นำไปปฏิบัติได้ ส่วนการวางแผนระยะกลาง และระยะยาวนั้น ชุมชนยังไม่มี การดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังไม่ได้มีการกำหนด วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางของ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนเพื่อให้เกิดการบูรณาการ มีความเป็นผู้นำโดยมีผู้ใหญ่บ้านคน ปัจจุบันที่เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เสียสละ ทุ่มเทในการทำงาน เห็นความสำคัญของการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีการแบ่งพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ง่ายในการบริหาร และกระจายความรับผิดชอบ มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องมีการจัดให้คนรุ่นใหม่ได้เป็นหัวหน้ากลุ่ม และบางส่วนเป็น สมาชิกกลุ่มในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนไม่ ขาดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามารับผิดชอบในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอนาคต

ความพร้อมด้านบุคลากรทั้งในเรื่องมีคณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นที่ ผู้นำชุมชน และผู้ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นกลุ่มรู้จักงานเป็นอย่างดี สามารถประสานงานได้รวดเร็ว ทั้งได้รับการอบรม และทัศนศึกษาแก่ผู้นำและผู้ให้บริการใน กิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ทั้งชุมชนได้มีการวางแผน และดำเนินการ สืบทอดการเป็น ผู้นำ ประสบการณ์ และองค์ความรู้การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน มีคุณภาพให้แก่คนรุ่น ใหม่อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเครื่องประกันว่าการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะพัฒนาให้มี คุณภาพ มากขึ้น ความพร้อมด้านบุคลากรนี้จึงเป็นศักยภาพที่สำคัญที่สุดของการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลนี้จะใช้แนวคิด และผลของการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลที่ได้ รวบรวมในการศึกษาข้างต้นมาใช้ในการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

หมู่บ้านแม่กำปองได้จัดการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2545) ได้ให้ไว้คือการท่องเที่ยวที่ มีความรับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม และการ ท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

นอกจากด้านกายภาพที่สวยงาม และด้านนิเวศวิทยาตามธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์แล้ว การทำการเกษตรปลูกเมี่ยงในป่าของชาวบ้านนั้นเป็นการทำการเกษตรแบบวนเกษตรเชิงอนุรักษ์ที่ดีที่สุดลักษณะหนึ่ง การปลูกเมี่ยงในลักษณะนี้ ยิ่งทำให้ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ และสามารถอุ้มน้ำและยึดพื้นดินได้ดีขึ้น เนื่องจากเมี่ยงเป็นพรรณไม้ยืนต้น ดึกว่าพืชเศรษฐกิจล้มลุกที่เกษตรกรมักใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก และต้องรื้อปลูกใหม่ทุกปี ในขณะที่การปลูกเมี่ยงนั้นไม่ใช้ปุ๋ยเคมีเลย ชาวสวนจะตัดทรงพุ่มของต้นเมี่ยงเป็นพุ่มขนาดเล็ก และกลาง เพื่อเก็บใบเมี่ยงได้สะดวกทั้งยังไม่เป็นตัวบดบังไม้ป่าต้นใหญ่ แต่กลับคลุมพื้นดินชั้นล่างให้ชุ่มชื้น แลดูเขียวตลอดปี เพราะชาวสวนจะเก็บบางส่วนของใบอ่อน การปลูกชาเมี่ยงปัจจุบันได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าต่อป่าไม้ (ยศ สันตสมบัติ, 2542) สิ่งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้ปลูกชาวสวนเมี่ยง การที่ หมู่บ้านได้มีการพิจารณาทบทวนในเรื่องขีดจำกัดในการรองรับการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอยู่เสมอทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม และป่าไม้ชุมชนจนกระทั่งทำให้หมู่บ้านสามารถกำหนดมาตรการระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อห้าม และพื้นที่เปราะบาง จนกระทั่งสามารถนำมาสู่การปฏิบัติทำแผนพัฒนา แก้ไข และป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยว การที่ชุมชนมี ศักยภาพในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สะอาดน่าดู เหมาะสม และปลอดภัย นั้นเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืนสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงระดับการพัฒนาด้านจิตใจ ความมีระเบียบวินัย และความมีสุนทรีย์ของชุมชน ศักยภาพนี้สอดคล้องกับประสาน ดังสิกบุตร (2544) กล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าชุมชนต้องมีการร่วมกันตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ต้องมีการประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ชุมชนตั้งกองทุนเพื่อนำมาใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายจากการท่องเที่ยว มีการกำหนดพื้นที่เปราะบาง กำหนดเงื่อนไข และระเบียบวินัยสำหรับการเข้าถึงในพื้นที่เหล่านั้น การให้ความสำคัญแก่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติสะท้อนถึงหลักการของนิเวศวิทยาแนวลึกที่มีหลักปรัชญาพื้นฐาน ที่ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2541) เน้นว่า ธรรมชาติมีค่าในตัวเอง (intrinsic value) ธรรมชาติไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่วัตถุประสงค์อื่นๆ แต่ธรรมชาติทั้งหมดตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎนิเวศวิทยาหรือกฎของธรรมชาติ อีกทั้งเป็นตัวกำหนดศีลธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ รวมทั้งความคิดความรู้สึก และการกระทำทั้งปวงของมนุษย์ ควรจะมุ่งไปยังการให้ความสำคัญของธรรมชาติเป็นหลักใหญ่

มนุษย์เองก็เป็นเพียงองค์ประกอบเล็ก ๆ ส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมเมื่อเปรียบกับธรรมชาติที่ใหญ่โตกว่ามนุษย์มากมายหลายเท่า แต่มนุษย์กลับมีความสำคัญมากที่จะเป็น

ตัวกำหนดในการที่จะทำลายธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ของตนเองในระยะสั้น หรือจะสร้างสรรค์ จรรโลงธรรมชาติให้ยั่งยืนเพื่อคนอื่นในอนาคตต่อไปได้

ชาวบ้านในปัจจุบันเริ่มตระหนักว่าเขาไม่เพียงแต่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ปลูกชาเมี่ยงเท่านั้น แต่เขาได้เชื่อว่าเป็นผู้นุรักษ์ และพิทักษ์ป่าไม้ไปในขณะเดียวกัน หาก นักวิชาการ นักอนุรักษ์ในระดับท้องถิ่น และระดับกว้างขึ้นไป มองเห็นคุณค่าในสิ่งนี้ อีกทั้งให้ การสนับสนุนส่งเสริม และให้การอบรมแก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนรุ่นใหม่ที่อยู่เสมอ เกี่ยวกับเรื่องคุณค่าของการปลูกชาเมี่ยงในฐานะที่เป็นวนเกษตรอนุรักษ์ และปลูกฝังเรื่องจริยธรรม สิ่งแวดล้อม (Environmental Ethics) การรักท้องถิ่นที่อยู่อาศัย และรักธรรมชาติ สิ่งนี้ ก็จะยิ่งทำให้ชาวบ้านและเยาวชนเหล่านี้มีความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม และมีความ ภาควิชาที่มีอยู่เดิมแล้วนั้น ได้พัฒนาระดับจิตใจ ไปสู่ความซาบซึ้ง และซึมซับฝังแน่นเข้าไปใน จิตใจ และจิตวิญญาณของเขา เช่น ผู้นำหมู่บ้านหลายคนในปัจจุบันที่เป็นตัวอย่างที่ดี ที่ สามารถถ่ายทอดความรู้สึกของความรักหวงแหน สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตการปลูกชาเมี่ยง จนเกิด การเคลื่อนไหวไปสู่ในการอุทิศตนทำงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ของชุมชนของเขาอย่าง ต่อเนื่อง ทำให้สิ่งแวดล้อม และป่าไม้ยังคงความสมดุล สวยงาม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นเหตุ ปัจจัยหลักสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ก็จะยังคงเป็นจุดท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าท่องเที่ยวที่สุดแห่ง หนึ่งในพื้นที่การท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติจำนวนมากจะแวะเวียนเข้ามาท่องเที่ยว กันต่อไป

5.2.2 สักยภาพในด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

การที่หมู่บ้านแม่กำปองนี้มีภาพพจน์ที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดมานั้น เป็นผลพวงมาจากความสอดคล้องอย่างกลมกลืนเป็นอย่างดีของสุนทรียภาพด้านกายภาพ และ ความงดงามเรียบง่ายของวิถีชีวิตวัฒนธรรมปลูกเมี่ยง และผลิตเมี่ยงของหมู่บ้านแม่กำปอง และ ชุมชนรอบข้างที่สามารถธำรงรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมให้รอดพ้นจากการทำลายล้างของ กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งในอดีต และปัจจุบัน

วัฒนธรรมหมู่บ้านแห่งนี้ที่น่าชื่นชมคือความเรียบง่าย เป็นวิถีชีวิตที่ใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม ผลผลิตของชุมชนที่ผลิตนั้น ใช้อุปกรณ์เพียงเล็กน้อย ใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และใช้เทคโนโลยีแบบพื้นบ้านที่สั่งสมมา นานประคิษฐ์ ทำให้ผลงานที่ผลิตมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันส่วนมากนั้น ประณีต และสวยงาม บ่งบอกถึงความมานะอดุสาหะ ความชำนาญ ความสงบเยือกเย็นของผู้ผลิต ซึ่งสร้างความ ประทับใจ และความจงใจให้แก่ทุกท่องเที่ยวจากแดนไกลเป็นอย่างมาก สิ่งประคิษฐ์เหล่านี้ได้แก่

เครื่องจักสานไม้ไผ่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอุปกรณ์ในอาชีพทำเมี่ยง และเครื่องใช้ในบ้าน ในขณะที่เดียวกันก็มีเครื่องใช้บางอย่างซึ่งก็ผลิตง่าย ๆ เพียงเพื่อใช้งานได้ดี แต่ไม่เน้นความสวยงามมาก ส่วนมากทำจากไม้ ได้แก่ เครื่องครัว เช่น ครกไม้ ตั่งนั่งเล็ก เขียง ใหนึ่งเมี่ยง และนั่งข้าวเหนียว เครื่องดนตรี เป็นต้น ส่วนศิลปะที่เกี่ยวกับศาสนานั้น แต่เดิมชาวบ้านจะเชิดหุ่นลำนานาท้องถิ่นมาร่วมกันประดิษฐ์ศาสนสถาน และศิลปกรรมพื้นถิ่นต่าง ๆ เป็นระยะตามกาลเวลา เห็นได้จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง และเพดานในโบสถ์ วิหาร รวมไปถึงสถาปัตยกรรม ประติมากรรมที่เป็นปูนปั้น พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเป็นศิลปะพื้นบ้าน - พื้นถิ่น ศิลปะลำนานาผสมผสานรัตนโกสินทร์ ซึ่งต่าง ๆ ล้วนแต่สะท้อนคุณค่า อิทธิพลของวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์

ศิลปะพื้นบ้านที่เรียบง่าย และใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพของชาวบ้านสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่เป็นตัวตน และบริบทชุมชนแต่ละเผ่าพันธุ์ ในแต่ละกาลเวลา ยศ สันตสมบัติ (2542: 190) กล่าวมีเนื้อหาโดยสรุปว่า วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดำเนินไปในลักษณะที่หลากหลาย วิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้มิได้มีผลแต่เพียงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว แต่เขาเหล่านั้นยังอยู่ในภูมิทัศน์วัฒนธรรม (cultural landscape) ที่พวกเขาได้สร้างขึ้นต่างกรรมต่างวาระอีกด้วย ป่าหรือระบบนิเวศชุดหนึ่งหรือกลุ่มกลุ่มหนึ่งจึงไม่เพียงเป็นสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติแต่เพียงโดด ๆ หากแต่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สั่งสมความรู้ และภูมิปัญญาในบริบทที่มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ดังนั้นภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนแม่กำปอง การปลูกชาเมี่ยงนับร้อยปีที่ กลมกลืนเข้ากับป่าชุมชน การปลูกบ้านชนพื้นเมืองขนาดเล็กตามที่ลาดชันเป็นกลุ่ม ๆ และการประดิษฐ์เครื่องใช้ และศิลปหัตถกรรม สะท้อนให้เห็นภาวะบริบทสังคมวัฒนธรรม สภาพสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติที่เขาเหล่านั้นมีอยู่ในแต่ละกาลเวลาที่ผ่านมา การที่ชุมชนแม่กำปองนี้ดำรงอยู่ในพื้นที่ปัจจุบันสืบทอดมาอย่างสุขสงบร่วมกับธรรมชาติที่สมดุลนับว่าเป็นความสำเร็จและศักยภาพอย่างมากมายของชุมชนนี้ที่ได้สั่งสมความรู้ และพัฒนาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ได้จากการผสมผสานคลังความรู้ของภูมิทัศน์วัฒนธรรมแห่งผืนป่าบนที่สูงสู่น้ำห้วยแม่กำปองผ่านกาลเวลาหลายยุคสมัย แต่ยังคงความสมดุลของสิ่งแวดล้อม และการดำรงชาติพันธุ์ของชุมชนแม่กำปองอย่างสงบสุข และมีความเป็นปึกแผ่น ด้วยเหตุนี้ สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหัตถกรรมเครื่องใช้ สถาปัตยกรรม วรรณกรรม และศิลปะที่เขาประดิษฐ์แต่ละชิ้น จึงมีความสำคัญเป็นเสมือนหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นตัวบอกเล่า และศิลปะของวิถีชีวิต ที่สะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของ บรรพบุรุษครั้งแต่โบราณ และวิถีชีวิตชาวแม่กำปองในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้จึงมีคุณค่าทางด้านจิตใจ และจิตวิญญาณในตัวของมันเอง ถึงแม้ดูเหมือนว่าศิลปะ หัตถกรรมบางชิ้นของชุมชนกำลังถูกเปรียบเทียบให้ด้อยค่าลง เนื่องด้วยเหตุผลจากความไม่ตระหนัก หรือเหตุผล

นานาประการ ศิลปะที่มีคุณค่าเหล่านั้นบางส่วนกำลังถูกทดแทนด้วยศิลปะแบบใหม่ที่มาจาก อิทธิพลภายนอก ชุมชนที่ ถูกจ้างมาประดิษฐ์ในราคาแพง ที่ไม่ได้สะท้อนวิถีชีวิตพื้นบ้านเท่าที่ควร ปัจจุบันชุมชนกำลังดำเนินการก่อสร้างวิหารใหม่ขนาดใหญ่กว่าเดิม และจะใช้เวลาอีกหลายปีกว่า จะเสร็จสมบูรณ์ ผู้นำหมู่บ้าน ชุมชน และชาวบ้านพื้นถิ่น จึงต้องควรมุ่งเน้นถึงรูปแบบของ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมที่มีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับบริบทของพื้น ถิ่นมากกว่าอิทธิพลของกระแสหลักแต่เพียงอย่างเดียว พระประธานองค์เดิมของวัดแม่กำปองสมัย เชียงแสน และพระพุทธรูปแบบล้านนาขนาดเล็กหลายองค์ที่ประดิษฐ์โดยชาวพื้นถิ่นดั้งเดิม ถึงแม้ จะถูกแทนที่ด้วยพระประธานองค์ใหม่แบบรัตนโกสินทร์ขนาดใหญ่ สวยงามก็ตาม แต่สิ่งที่ ทรงคุณค่าเหล่านั้นยังถูกเก็บรักษาไว้ และเปิดกว้างเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทัศนียภาพในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของสมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544) กล่าวว่านักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวใน หมู่บ้านแม่กำปองมีความน่าประทับใจใน สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และวัฒนธรรม โดยที่ชุมชนได้จัดให้มีการบริการที่พัก การแสดงทาง วัฒนธรรม ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส ธรรมชาติแวดล้อมและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้าน อย่างใกล้ชิด นั่นเอง

5.2.3 ศักยภาพในด้านบุคลากร ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

นอกเหนือจากการมีบริบททางกายภาพ และวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าดึงดูดต่อการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแล้ว จากการศึกษายังพบว่า หมู่บ้านนี้มีศักยภาพที่สำคัญที่สุดต่อการ จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่ง คือ ชุมชนมีบุคลากรมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นระบบ เริ่มจากผู้ใหญ่บ้านแม่กำปอง และกลุ่มผู้นำหมู่บ้านสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนากระแสหลักในปัจจุบันว่าพลังของระบบบริโภคนิยมนั้นบ่อน ทำลายวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยระบบบริโภคนิยมจะผลักดันชาวบ้านทำ ให้ชาวบ้านมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น เขาเหล่านั้นจึงพยายามแสวงหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนอง ความต้องการที่มากขึ้นจึงต้องบุกรุกป่า และนำของจากป่ามาขายหรือละทิ้งอาชีพชาวสวนเมียง ออกไปทำงานในเมืองใหญ่ ด้วยเหตุนี้ผู้นำชุมชนจึงได้ปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางป้องกัน และ แก้ไขปัญหา ที่จะเกิดผลกระทบต่อชุมชนนี้ จึงเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างความ ตระหนักถึงภัยคุกคามแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกคนเพื่อให้เกิดแรงผลักดันภายในที่ จะร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และวัฒนธรรมของตน ความตระหนักในเรื่องนี้เป็น พื้นฐานสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป ในขณะที่เดียวกันผู้นำหมู่บ้านแม่กำปองได้ เล็งเห็น ประโยชน์จากการนำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาใช้เป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ชุมชนเกิด

ความ เข้มแข็ง โดยผู้นำหมู่บ้านมีความเข้าใจว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น หากมีการดำเนินการอย่างระมัดระวังแล้ว นอกจากนำรายได้ส่วนหนึ่งเข้ามาในหมู่บ้านแล้วยังทำให้ชาวบ้านได้เกิดความตระหนัก และความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของตน และสามารถนำรายได้มาใช้ในการพัฒนา และอนุรักษ์ชุมชน ความเข้าใจเช่นนี้เป็นแนวความคิดที่ตรงกับนัยสำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กล่าวโดย Dearden (1995 อ้างใน Bornemeier, et al. 1997) ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นยุทธวิธีหนึ่งในด้านเศรษฐกิจที่นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น ซึ่งสามารถลดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น เป็นกิจกรรมสาธิตอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นถึงความ เชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมส่งเสริมรายได้ที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางธรรมชาติ ได้มีตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายแห่งที่ประสบความสำเร็จ ชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำรายได้เข้าสู่ชุมชน ในขณะเดียวกัน สามารถนำผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวขึ้นมาส่งเสริมการพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

ชาวบ้านแม่กำปองร่วมกันดำเนินการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เอง เช่น เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน จัดบ้านพัก บริการอาหาร และพาหนะ การกระทำร่วมกันเช่นนี้ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น เหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญในด้านผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่ Middleton (อ้างอิงใน สมศักดิ์ เตชะเอรวิณ, 2544) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว 5 อย่าง ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accesssibility of the Destination) ความสะดวกสบาย ความรวดเร็วในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ราคาในการใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่แพง เหมาะสมกับการบริการ รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Facilities and Service) ซึ่งในแหล่งท่องเที่ยว และบริเวณแวดล้อมมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นร้านอาหาร ระบบการขนส่ง กิจกรรมด้านนันทนาการ ร้านขายของที่ระลึก บริษัทนำเที่ยว ศูนย์บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การบริการติดต่อสื่อสาร ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นความประทับใจที่ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ และมีประสบการณ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประชาสัมพันธ์บอกต่อ ๆ กันไปจนทำให้เกิดภาพพจน์ (Images of Destination) ที่ดีของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้านนี้ สิ่งเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่เป็นศักยภาพที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อโนทัย เพ็ชรคงชล (2540) ที่พบว่าประชาชนท้องถิ่นส่วนมากต้องการมีส่วนร่วม ต้องการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวในชุมชน ต้องการบริการด้านที่พัก และพาหนะ เช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของ วีระชัย มงคลพันธ์ (2542) ที่พบว่า ชาวบ้านต้องการเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวชมธรรมชาติในชุมชน

ผู้ศึกษาได้พบว่า หมู่บ้านแม่กำปองนั้นมีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวที่จะ ชำรง และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไปได้ในอนาคตโดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดผล กระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด ชุมชนเห็นว่าสิ่งสำคัญมากที่สุดอันจะทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศมี ความยั่งยืน คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ การติดตามควบคุมประเมินผล และ นำข้อมูลสารสนเทศจากการประเมินผลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมมาใช้ในการ วางแผนเพื่อพัฒนาแก้ไข และป้องกันปัญหาการท่องเที่ยวอนุรักษ์ของหมู่บ้าน สอดคล้องกับ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ ยั่งยืนด้วยตนเองว่ารูปแบบนี้ชุมชนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดการ ควบคุม และวางแผนการพัฒนาการใช้ ทรัพยากร ท่องเที่ยวด้วยตนเอง

ผู้ศึกษาพบว่าชาวบ้านแม่กำปองยังมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ของกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านทั้งทางตรง และทางอ้อม ในด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงนิเวศทำให้เขามีรายได้เสริมเพิ่มขึ้น ในด้านสังคม ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเกิดความรู้สึกรักหวงแหนที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ของตน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันในพื้นที่ของตน สอดคล้อง กับผลการศึกษาของ กฤษดา ยะการ (2543) กล่าวว่า ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมสูงในการ จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เนื่องจากประชาชนคาดหวังจะได้รับประโยชน์ที่จะเกิดแก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชน และเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างผลกำไรที่ได้มาจากการจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนสามารถนำไปใช้ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ของตนได้

การสร้างตระหนักรู้ และเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ในเรื่องการอนุรักษ์ ธรรมชาตินั้น Dearden ยัง กล่าวว่า ก่อนที่เราจะมีการอนุรักษ์สิ่งใดเราต้องมีความเข้าใจ เกิดขึ้นก่อน ก่อนที่จะเกิดความเข้าใจเราต้องมีความรู้ และก่อนที่เราจะรู้ เราจะต้องพบประสบด้วย ตนเอง ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกิจกรรมที่ให้โอกาสแก่ประชาชนทั่วไปได้มีโอกาส สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติต่าง ๆ โดยตรง ซึ่งจะช่วยให้เขาเหล่านั้นเกิดความรู้ความเข้าใจ ในธรรมชาตินั้นมากขึ้น สอดคล้องกับถ้อยแถลงจาก องค์การการท่องเที่ยวของแคนาดา (Tourism Canada 1990 อ้างในมนัส สุวรรณ, 2541) ได้เสนอว่าการพัฒนาการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development) คือการท่องเที่ยวที่มีการ จัดการทรัพยากรทั้งหมด ในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม และ คุณภาพชีวิต ในขณะที่เดียวกันก็สามารถรักษาความสมบูรณ์ทางวัฒนธรรม กระบวนการที่จำเป็น

เชิงนิเวศวิทยา ความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบสนับสนุนชีวิต (Life supporting systems)

ผู้ศึกษาค้นพบว่าชุมชนนี้มีศักยภาพในการวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน ด้วยการสืบทอดค่านิยม คุณค่าของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และส่งผ่านความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากผู้นำกลุ่มผู้นำระดับแนวหน้าของหมู่บ้าน ในปัจจุบันไปสู่ผู้นำรุ่นหลังอย่างน้อย 2 ช่วงอายุ คือมีกระบวนการจัดให้มีการสืบทอดคุณค่าองค์ความรู้จากผู้นำหมู่บ้าน และผู้นำการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบัน ที่มีอายุในระหว่าง 40 - 60 ปี ไปสู่ผู้นำรุ่นช่วงอายุระหว่าง 25 - 39 ปี และผู้นำที่เป็นเยาวชนอย่างชัดเจน และเป็นระบบ เห็นได้จากแผนการอบรมของหมู่บ้าน และการจัดประสบการณ์ให้ผู้นำเหล่านั้นโดยการศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายชุมชนจัดการท่องเที่ยว รวมถึงไปถึงการเปิดโอกาสให้ผู้นำรุ่นต่อไป และเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่บ้าน มีการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ ฝึกทักษะ และปลูกฝังจิตสำนึกในเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวในระบบการศึกษาของโรงเรียนในหมู่บ้าน

บ้านแม่กำปองมีความสามารถที่เกิดจากประสบการณ์จริงในการจัดการและบริหารกิจกรรมการท่องเที่ยวในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา ทำให้เกิดรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นรายได้เสริมแล้วนำรายได้เหล่านั้นกลับมาใช้ในการพัฒนาสาธารณสมบัติส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็นำมาแบ่งปันกลับคืนสู่ทุกครอบครัวที่เป็นสมาชิกของชุมชนอย่างทั่วถึงด้วยกระบวนการสหกรณ์ ซึ่งสิ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มีลักษณะสำคัญ คือต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ผลประโยชน์แก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวอย่างยืนยาว และต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป การที่ชุมชนแม่กำปองมีศักยภาพด้านบริบทนิเวศ และกายภาพ มีศิลปวัฒนธรรมที่เหมาะสมเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่หากบุคลากรผู้ที่เป็นผู้นำ และจัดการ ไม่มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ก็อาจทำให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความพอใจในการบริการในขณะที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน การเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนอาจเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชาวบ้าน อันเป็นทรัพยากรหลักของการท่องเที่ยว ก็จะทำให้การจูดขายของการท่องเที่ยวไม่น่าสนใจ คนก็จะเลิกมาท่องเที่ยวในชุมชน ด้วยเหตุนี้ การที่จะทำให้อศักยภาพด้านบริบทนิเวศ กายภาพ และวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจต่อการท่องเที่ยวยังคงอยู่ และพัฒนา

ให้นำ สนใจมากยิ่งขึ้น คือการที่ชุมชนนี้ต้องมีบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนอย่างยั่งยืน คือเกิดผลกระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด

สิ่งที่สำคัญที่สุดที่เป็นศักยภาพของบุคลากรของหมู่บ้านแม่กำปองที่ผู้ศึกษาค้นพบคือ การที่ผู้นำหมู่บ้าน มีความตระหนัก และซาบซึ้งอย่างจริงใจถึงคุณค่าของวิถีชีวิตชาวสวนปลูกเมี่ยง คุณค่าของป่าไม้ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เขาเหล่านั้นสามารถประกอบอาชีพ อีกทั้งชุมชนมีวิสัยทัศน์ และกุศโลบาย นำศักยภาพด้านกายภาพ และวัฒนธรรมสิ่งทั้งสองสิ่งนี้ มาแปลงเป็นต้นทุนด้านสังคม และเศรษฐกิจ ในฐานะที่เป็นแหล่งทรัพยากรหลักของการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ซึ่งนำรายได้ และความภาคภูมิใจมาสู่ชุมชน ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ชุมชนได้รับในเวลา 2 ปีที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้ ชุมชนจึงมุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรของชุมชนให้มีคุณภาพ และศักยภาพที่จะบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยได้มีแผนปฏิบัติการ และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญา และอุดมการณ์เพื่อพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญามาใช้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม พร้อมทั้งชาวบ้านมีโอกาสนในการร่วมจัดการบริหารกิจการท่องเที่ยวในชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน มีทักษะ และความชำนาญในการจัดการบริหารการท่องเที่ยวในชุมชน สิ่งนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งขาดในอันดับแรกสุดที่จะก่อให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศติดตามมา ในขั้นตอนนี้จึงมีความหมายว่า トラバิดที่ความภาคภูมิใจใน วิถีชีวิตของตน และการตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของชุมชน ยังคงอยู่ในจิตวิญญาณความนึกคิดของชาวบ้านแม่กำปองแล้ว สิ่งนี้ก็จะเป็นรากฐานอันมั่นคงต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านนี้ให้ดำเนินต่อไปอย่างมีคุณภาพนั่นเอง สอดคล้องกับ ยุวดี นีรัตน์ตระกูล (อ้างใน สุจิตตราภา พันธุ์วิไล, 2545) กล่าวว่า การท่องเที่ยวชนบทให้ความสำคัญกับจิตวิญญาณของชุมชน การรักษาไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติที่สวยงาม สภาพสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการสร้างให้ชุมชนเกิดความภูมิใจในตนเอง ทำนองเดียวกัน ภัทติ รัตนผล (อ้างใน สุจิตตราภา พันธุ์วิไล, 2545) กล่าวว่า แต่ละชุมชนจะใช้พลังทางสังคม คือความร่วมมือ ความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นที่อยู่ของตนเป็นพลังต้นทุน ผนวกกับพลังทางธรรมชาติเป็นพื้นฐาน หรือต้นทุนสำหรับการพัฒนา ท่องเที่ยว ชุมชนก็จะได้เป็นผู้รับผลประโยชน์ และจะช่วยให้เกิดความหวงแหน และมีใจที่อยากจะอนุรักษ์วิถีชีวิต

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านแม่กำปอง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.3.1.1 สำนักท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนนักวิชาการจาก สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ และจากหน่วยงานท้องถิ่นควรเข้ามาร่วมกัน สนับสนุนคณะ-กรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง และเครือข่ายประชาคมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศท้องถิ่นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อจะทำให้เขาสามารถจัดการประชุม ทบทวนวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้าน โดยอิงค่านิยม อุดมการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน และสิ่งแวดล้อมของคนเป็นระยะ ๆ

5.3.1.2 คณะกรรมการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและชาวบ้าน ควรมีการจัดทำ เ ล อ ก ส า ร คำแนะนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภาษาไทย และต่างประเทศ พร้อมทั้งต้องนำมาชี้แจงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ เพื่อจะทำให้นักท่องเที่ยวจะสามารถนำไปปฏิบัติตามคำแนะนำได้ ก่อนที่จะเริ่มร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนในหมู่บ้าน

5.3.1.3 คณะกรรมการรับผิดชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง และชุมชนควรร่วมกันพัฒนาแผนงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านที่มีอยู่ และจัดทำให้เป็นเอกสารเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนงานครั้งต่อไป

5.1.3.4 ควรจัดให้ทุนการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวใน ด้านการสื่อสารที่เป็นภาษาต่างประเทศโดยการคัดเลือกเยาวชนที่คิดว่าเป็นผู้มีความสามารถในการ สื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านภาษาต่างประเทศ เป็นระยะเวลาหนึ่ง เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องกลับไปทำหน้าที่ตามที่ได้ตกลงกันไว้ เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรของชุมชนในอนาคต

5.3.1.5 ควรจัดให้มีระบบการเก็บข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของหมู่บ้าน อีกทั้งควรจัดให้มีเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยและส่งเสริมคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านที่มี ทักษะ และประสบการณ์ในการใช้เครื่องมือเหล่านี้มาช่วยทำงาน และร่วมในการบริหารจัดการ ระบบให้เกิดประสิทธิภาพ และคุณภาพในการประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงขีดจำกัดการรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดแนวทางกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และวางแผนพัฒนาต่าง ๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องรูปแบบของการสืบทอดอุดมการณ์ ค่านิยมการ
จัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนจากคณะกรรมการของหมู่บ้านไปสู่ผู้นำรุ่นหลัง

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องผลกระทบของการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปองต่อ
วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved